

Aleksander Lavrenčič¹

ARCHIVAL SCIENCE/ARCHIVOLOGY AND AUDIO-VISUAL ARCHIVES OR AUDIO- VISUAL ARCHIVES AND ARCHIVAL SCIENCE/ARCHIVOLOGY

ABSTRACT

The report describes the relationship between audio-visual archives and archival science or archivology. Author has described the prehistoric wishes of mankind in the rendering all visible things, even the moving images. But the retention of audio-visual materials was only facilitated by the advancement of technology at the end of the 19th and in the 20th centuries. Audio-visual archivology is an important part of archival science/archivology. Differences between classical and audio-visual archives will be significantly reduced in the future due to archiving of born digital materials.

Key words: archives, audio-visual archives, archival science, archivology, digitization

SCIENZE ARCHIVISTICHE / ARCHIVOLOGIA E ARCHIVI AUDIOVISIVI O ARCHIVI AUDIOVISIVI E SCIENZE ARCHIVISTICHE / ARCHIVOLOGIA

Sintesi

Il rapporto descrive la relazione tra archivi audiovisivi e scienze archivistiche o archivologiche. L'autore ha descritto i desideri preistorici dell'umanità nel rendere tutte le cose visibili, anche le immagini in movimento. Ma la conservazione dei materiali audiovisivi è stata facilitata solo dal progresso della tecnologia alla fine del XIX e XX secolo. L'archivologia audiovisiva è una parte importante della scienza / archivologia archivistica. Le differenze tra archivi classici e audiovisivi saranno notevolmente ridotte in futuro a causa dell'archiviazione di materiali digitali nati.

Parole chiave: archivi, archivi audiovisivi, scienza archivistica, archivologia, digitalizzazione

ARHIVOLOGIJA/ARHIVISTIKA IN AVDIOVIZUALNI ARHIVI ALI AVDIOVIZUALNI ARHIVI IN ARHIVOLOGIJA/ARHIVISTIKA

IZVLEČEK

Poročilo opisuje razmerje med avdiovizualnimi arhivi in arhivistiko oziroma arhivologijo. Avtor je opisal pradačne želje človeštva po upodabljanju vsega vidnega, tudi gibljivih slik. Hrambo avdiovizualnega gradiva je omogočil šele napredek tehnologije konec 19. in v 20. stoletju. Avdiovizualna arhivistika oziroma arhivologija je pomemben del arhivistike/arhivologije. Razlike med klasičnimi in avdiovizualnimi arhivi se bodo zaradi arhiviranja digitalno ustvarjenega gradiva v prihodnosti bistveno zmanjšale.

Ključne besede: arhivi, avdiovizualni arhivi, arhivistika, arhivologija, digitalizacija

1 Aleksander Lavrenčič, magister arhivistike in dokumentologije, univ. dipl. zgod, arhivski svetovalec, dokumentalist raziskovalec, RTV Slovenija, Kolodvorska 2, 1550 Ljubljana, aleksander.lavrencic@rtvslo.si, tel. +386 1 475 3610

1 UVOD

Arhivologija/Arhivistika² in avdiovizualni arhivi ali avdiovizualni arhivi in arhivologija/arhivistika? Težave, ki so nastale že pri samem dvomu, ki se je porodil ob zapisu naslova referata – ali postaviti na prvo mesto avdiovizualne arhive ali arhivistiko/arhivologijo – so pripeljale do nadaljnega razmišljanja, ki je prvotni namen referata, to je predstavitev avdiovizualnih arhivov znotraj arhivske znanosti, močno razširil. Pri razpravi se nismo omejili samo na začetke in posebnosti avdiovizualnih arhivov, ki so se nesporno pojavili šele s tehničnim razvojem, prvimi zapisi gibljive slike in zvoka ter njihovim ponovnim predvajanjem in s tem povezano hrambo nosilcev in vsebine gibljive slike in zvoka, temveč smo vlogo avdiovizualnih arhivov analizirali znotraj arhivske znanosti.

2 ČAS IN SPOMIN

Kdaj se je prvič pojavila pri človeku želja, da bi ukradel podobo času in tako podaljšal spomin ali jo celo prenesel na prihodnje rodove, ne vemo. Ta želja je na začetku lahko temeljila na posnemanju, kasneje pa je z različnimi likovnimi tehnikami človek poskušal tem podobam vdihniti celo življenje (grški mit o Pigmalionu). Poleg premagovanja trodimenzionalnosti so vidni poskusi posegov v četrto – časovno dimenzijo in prizadevanja za upodobitev realnosti v gibanju, saj naj bi se takšne upodobitve najbolj približale resničnemu življenju. Življenje namreč ni statično, življenje se giblje, zato je bilo potrebno ujeti posamezne trenutke in jih povezati v celoto in to celoto tudi ohraniti.

Že starodavni umetniki so ugotovili, da lahko z uporabo kontrastov vplivajo na človekovo vidno in psihološko dožemanje slik in s tem ustvarjajo dinamiko, ki pričara gibanje. Janez Zalaznik je te elemente našel že v prazgodovinskih risbah iz Valcamonice, kjer kontrast med oblimi in oglatimi oblikami ustvarja dinamično in učinkovito kompozicijo (Zalaznik 2019, 13).

3 PODOBE IN GIBANJE

V 19. stoletju je z izumom fotografije postalo realistično upodabljanje vizualnih podob preprosto in dostopno širšim množicam. Temu mediju je uspelo s pomočjo celuloidnega traku pričarati tudi gibanje. Brata Lumiere sta s prvo projekcijo leta 1895 sprožila kinematografsko revolucijo, ki je kot glavno orožje izkoristila optično prevaro vrtenja osemnajstih slik na sekundo (kasneje 24-ih slik na sekundo).

Če smo najprej omenili podobe in gibanje kot predmet prvega dela Bergsonove³ analize podob, nas v arhivologiji še bolj zanima drugi del, to je razmerje podoba-čas. Deleuze ugotavlja, da filmski avtorji namesto s pojmi mislijo s podobami-gibanji in s podobami-časi (Deleuze 1991, 7). Bergson je že leta 1907 film poimenoval kinematografska iluzija. Film nam namreč prodaja lažne podobe in lažno gibanje. Uporablja dva kom-

2 Termin arhivologija je uporabil dr. Miroslav Novak v gradivu za akreditacijo magistrskega študijskega programa Arhivistika in dokumentologija (Klasinc 2018, 16). Arhivologija je opredeljena kot veda o upravljanju in katalogiziranju arhivskega gradiva. Dr. Peter Pavel Klasinc je na zborovanju v Radencih leta 2011 opozoril na razlike v strokovni terminologiji. Arhivologija (angl. Archivology) je mednarodno uveljavljeni pojem, ki ga slovenska terminologija še ni poznala. Angleški sinonim za arhivologijo je »archival science«, v slovenskem jeziku pa se uporablja termin »arhivistika«, s katerim se označuje veda, ki se ukvarja s teoretičnimi in praktičnimi rešitvami na področju upravljanja z arhivskim gradivom (Klasinc 2011, 76).

3 Henri-Louis Bergson (1859-1941) je francoski filozof, ki je postavil nekaj ključnih smernic v razvoju filmske teorije. Njegovo delo »Metiere et Memorie« je kasneje kot osnovo filozofije filma sprejel filozof Gilles Deleuze (1925-1995) (Petrovič 2008). Slovenskim bralcem je na spletni strani Dnevnika <https://www.dnevnik.si/1042729898> dostopen povzetek soočenja med Bergsonom in Albertom Einsteinom leta 1922 v Parizu.

plementarna dosežka: trenutne reze, ki jih imenujemo podobe in neko gibanje oziroma čas, ki je brezoseben, uniformen, abstrakten, neviden oziroma neopazen – čas se nahaja znotraj aparata s pomočjo katerega spravimo v tek podobe (Isti, 9). Čas, ki je v filmski umetnosti razumljen kot del iluzije pri produkcijah in reprodukcijah, pa postane v arhivologiji del osnovnega problema: kako zagotoviti ponovna predvajanja izdelka v izvirnem zaporedju in v izvirni obliki. V arhivu deluje čas na posamezne podobe uničevalno in jih trajno spreminja. Tako kot Heraklit ni mogel dvakrat stopiti v isto reko, tako si tudi gledalci ne morejo dvakrat ogledati istega filma. Vse zainteresirane skupine, tako producenti kot gledalci na drugi strani, pa si prizadevajo, da bi se vsebina čim bolj verodostojno ohranila. Na tem mestu pa v proces stopijo arhivisti, njihova naloga pa je, da s pomočjo strokovnjakov iz drugih znanosti ukanijo čas in ga na nek način podaljšajo.

Čas pa je bil že na začetku kinematografije v hudi nevarnosti pred uničenjem. Lastniki filmskih studiev so kmalu ugotovili, da so njihovi filmi v veliki nevarnosti. Film je kot nosilec slike oziroma trenutnih rezov, kot jih je poimenoval Bergson, s pomočjo gibanja ustvaril lažno iluzijo in spremenil odnos gibanje – čas. Ni pa bil sposoben ukaniti časa pri njegovem vplivu na film.⁴ Sama kemična sestava nosilca je začela ubijati samega sebe: nitratni filmi so bili zelo vnetljivi in eksplozivni, kar je povzročilo veliko nesreč v filmskih studiih. Leta 1948 so nitratne filmske trakove zamenjali s triacacetatnimi, toda kmalu so spoznali, da tudi ti zaradi kemičnih procesov razžirajo sami sebe. Polimeri v filmski osnovi so se začeli cepiti v monomere, kar je povzročilo odstop emulzije, krhkost in zvijanje filmov. Hramba v neprimernih pogojih pa je proces razpadanja filmov še pospešila (Lavrenčič 2005, 207). Velika občutljivost pa ni bila značilna samo za filmske trakove ampak se je kmalu izkazala za velik problem pri arhiviranju vseh nosilcev v avdiovizualnih arhivih. Zato je interdisciplinarno sodelovanje med različnimi strokami v avdiovizualnih arhivih zelo pomembno in edina prava pot za ohranitev svetovne avdiovizualne kulturne dediščine. Slike in zvoka z izvornikov zaradi spremembe tehnologije reproduciranja ne moremo več uporabljati, zato pa je ključna za ohranitev digitalizacija, ki omogoča prenos nespremenjene vsebine na nove nosilce. Digitalizacija je korenito spremenila odnos med arhiviranjem nosilcev in vsebine – ključna je postala vsebina in ne več sami nosilci. Na pomen in vlogo digitalizacije pri ohranjanju avdiovizualne kulturne dediščine je slovenske arhiviste prvi opozoril dr. Branko Bubenik, dolgoletni vodja INDOK službe Hrvaške radiotelevizije, podpredsednik Zveze televizijskih arhivov FIAT/IFTA in predsednik Komisije FIAT/IFTA za izobraževanje (Bubenik 2001). Bubenik je ob tem opozoril tudi na arhivski paradoks pri odnosu med hrambo in uporabo oziroma reprodukcijo gradiva v avdiovizualnih arhivih. Zaradi degradacije nosilcev informacij se vsi dokumenti postopoma uničujejo in postajajo nečitljivi s samim pasivnim staranjem. Vsaka uporaba avdiovizualnih dokumentov pa le-te še opazno degradira. To velja tudi za zaščitno kopiranje, saj se za reprodukcijo avdiovizualnih dokumentov uporabljajo aparature in stroji, ki zaradi intenzivnega fizičnega kontakta, velikih hitrosti predvajanja in visokih temperatur, poškodujejo gradivo pri vsaki uporabi. Poleg tega je frekvenca uporabe avdiovizualnega gradiva v medijskih ustanovah zelo visoka, navadno je veliko višja kot v klasičnem arhivu. Rezultat vsega tega je hitro uničevanje avdiovizualnih dokumentov. Pojavlja se arhivski paradoks (Bubenik 2001, 60-61):

- *Namen hrambe je uporaba.*
- *Vsaka uporaba delno uničuje avdiovizualno gradivo.*
- *Intenzivna uporaba popolnoma uničuje avdiovizualno gradivo.*

4 Slovenski jezik in nekateri drugi jeziki uporabljata enak termin film tako za nosilec slike, kot za izdelek. V drugih jezikih sta termina različna: film/movie (ang.), pellicula/film (ita.). Primerjava angleške in italijanske terminologije, pa nam celo pokaže, da je film v angleščini izraz za nosilec, v italijanščini pa za izdelek.

- *Postavlja se vprašanje: kaj bomo zapustili našim potomcem?*
- *Varovati ali uporabljati gradivo?*
- *Zakaj ohraniti in ne uporabljati?*

Kako ohraniti avdiovizualno gradivo za prihodnje generacije in ga intenzivno uporabljati brez izgube kakovosti pri kopijah in brez degradacije izvornika? Rešitev na prvi pogled nerešljive težave je v uporabi digitalne tehnologije v avdiovizualni arhivologiji in pravočasna, organizirana migracija s starih analognih na nove digitalne medije.

Definicije arhivistike/arhivologije kot znanosti in avdiovizualni arhivi

Ali lahko zgoraj omenjene lastnosti in definicije avdiovizualnih arhivov povežemo v definicije arhivistike kot znanosti? Kot pomoč smo izbrali definicije ki jih je zbral in v referatu na konferenci »Za človeka gre, izzivi za znanost in izobraževanje«, ki jo je leta 2018 v Mariboru organizirala fakulteta Alma Mater Europaea – Evropski center Maribor, predstavil dr. Peter Pavel Klasinc. Klasinc je arhivistiko oziroma arhivologijo opredelil kot samostojno akademsko, multidisciplinarno in interdisciplinarno znanost (Klasinc 2018, 15). Razdelil jo je na znanstvenoraziskovalni in strokovni del ter določil pogoje, ki morajo biti izpolnjeni, da lahko arhivologijo opredelimo kot znanost. Poznati moramo:

- predmet raziskovanja,
- vzroke raziskovanja,
- metode in cilje raziskovanja in
- omejitve raziskovanja.

Naštel je tudi definicije, ki so bile v uporabi, nekatere izmed njih pa so aktualne še danes. Tudi v te definicije bomo poskušali vnesti vlogo in pomen avdiovizualnih arhivov:

1. *Arhivistika⁵ je veda, s katero označujemo neko znanje, ki se ukvarja s teoretičnimi in praktičnimi rešitvami na področju upravljanja z dokumentarnim in arhivskim gradivom.*
2. *Arhivistika je nova znanost, ki se ukvarja z vrednotenjem, prevzemanjem, urejanjem, opisovanjem, dolgoročno hrambo, uporabo in z zagotavljanjem verodostojnosti arhivskega gradiva.*
3. *Arhivistika proučuje znanja, ki so potrebna za obvladovanje dokumentarnega in arhivskega gradiva od njegovega nastanka, urejanja, vrednotenja, prevzemanja, opisovanja, dolgoročne hrambe, arhiviranja in tudi kasnejše morebitne uporabe, ne glede na to, ali je gradivo zapisano v klasični (papirni) ali elektronski obliki.*
4. *Arhivistika je znanstvena veda, ki mora brez kompromisov obravnavati vsa področja arhivske teorije in prakse.*
5. *Arhivistika je veda, katere cilj ni proučevanje posameznih dokumentov, temveč raziskava strukture celot arhivskega gradiva (raziskuje njegovo zgodovino, nastanek in pojavnost posameznih dokumentov, vzroke za nastanek in vzroke in načine za določanje arhivskega gradiva med dokumentarnim gradivom).*
6. *Arhivistika je znanost, ki se ukvarja z arhivsko teorijo in prakso.*
7. *Arhivistika je znanost, ki se ukvarja s formiranjem fonda.*
8. *Arhivistika je znanost, ki se ukvarja z arhivskim in dokumentarnim gradivom in dokumenti.*

5 Naštete termine smo v referatu pustili v izvorni obliki tako kot jih je v definicijah navedel dr. Peter Pavel Klasinc.

9. *Arhivistika je znanost, ki se ukvarja s celotami, spisi in načini odlaganja spisov.*
10. *Arhivistika je znanost, ki se ukvarja z urejenostjo dokumentarnega in arhivskega gradiva, zaradi dostopnosti.*
11. *Arhivistika je znanost, ki rešuje pravna vprašanja arhivov, delovanje arhivov in standardov.*
12. *Arhivistika je znanost, ki skrbi za organizacijo dela v arhivih.*
13. *Arhivistika je znanost, ki ustvarja spoznanja in metode, ki bodo opravičile delovanje in obstoj arhivov.*
14. *Arhivistika je znanost, ki proučuje obstoj, urejanje, upravljanje, vodenje, hrambo, vzdrževanje ter pomen arhivskega gradiva za dokazovanje nekih pravic države ali državljanov, opredeljuje pisno kulturno dediščino.*
15. *Arhivistika je znanost, ki proučuje obstoj:*
 - *arhivsko teorijo in prakso,*
 - *arhivsko tehniko,*
 - *arhivsko zakonodajo,*
 - *zgodovino arhivov,*
 - *in ostalo.*

Tudi za avdiovizualno arhivistiko kot del arhivistike oziroma arhivologije velja, da je imela in ima še danes razvoj, ki je povezan:

- s tehničnim razvojem, formiranjem arhivskih prostorov (arhitekturna vprašanja, lokacije arhiva, notranja razporeditev prostorov), ustreznosti arhivskih škatel (izdelava, material, uporaba), klimatskimi, varnostnimi in drugimi pogoji tehničnega varovanja.
- strokovnim razvojem (strokovna obdelava gradiva, urejanje, popisovanje, klasifikacija, itd.);
- z razvojem informacijskih tehnologij oziroma informacijske družbe.

Analiza nalog avdiovizualnih arhivov nam pokaže, da se naloge ujemajo v vseh naštetih definicijah, čeprav prihaja pri nekaterih točkah do nekaterih razlik v primerjavi z delom arhivistov v klasičnih arhivih. Avdiovizualni arhivisti morajo več pozornosti nameniti spreminjanju nosilcev zapisov, spremembam tehnologije in predvsem vprašanju avtorske pravice in sorodnih pravic. V prihodnosti se bodo prav gotovo zbrisale meje glede novih nosilcev, saj bodo digitalni dokumenti shranjeni na enakih ali podobnih nosilcih. Več težav bo avdiovizualnim arhivistom povzročilo naraščanje števila avdiovizualnih del in s tem povečanje prostorskih kapacitet za hrambo. Povečanje prostorskih kapacitet bo zahteval tudi razvoj tehnologije in z njim povezano ustvarjanje večpredstavnostnih in interaktivnih oddaj, ki bodo povezane tudi z arhiviranjem odzivov gledalcev na medmrežju. Arhivisti bomo morali najti rešitve tudi za te oddaje, drugače se bodo spremenile v neponovljive performanse kot smo jim bili priča na začetku dobe radia in televizije.

4 TEMELJNO VPRAŠANJE AVDIOVIZUALNEGA ARHIVIRANJA: KAKO UJETI NEPONOVljivOST IN JO PONAVLJATI

Ko analiziramo začetke avdiovizualnih arhivov ugotovimo, da je bil odnos do arhiviranja oddaj na začetku radijske in televizijskega dobe nekoliko nenavaden. Zelo pogosto naletimo v avdiovizualnih arhivih na vprašanje, kateri so najstarejši posnetki, ki jih hrani televizijski arhivih. Vsi, ki postavijo to vprašanje, so navadno razočarani nad odgovori, da najstarejši posnetki navadno ne obstajajo. Posnetki pa niso bili arhivirani iz dveh vzrokov:

- radio in televizija sta prve oddaje oddajala v živo,
- ni bilo opreme in nosilcev, na katere bi zapisovali posnetke.

Britanski strokovnjak za avdiovizualno arhiviranje Adam Lee je v intervjuju razložil, kako so na BBC-ju po letu 1947 sploh razvili postopek za shranjevanje televizijske slike: pred televizijski ekran so postavili filmsko kamero in snemali oddajo z ekrana (Lee 2018). Zato so posnetki, ki so se ohranili, zelo slabe kakovosti. Na posnetkih zaznamo tudi dodatne motnje, ki so nastale kot posledica popačene slike, kakršno so leče filmske kamere prenesle s televizijskega ekrana na filmski trak. V arhivih so tako shranili slabšo kakovost slike, kar bi lahko primerjali s fotografijami ali filmskimi posnetki z računalniških monitorjev ali fotografijami televizijskih ekranov, kjer se prikazujejo koronarne motnje. Zato lahko trdimo, da je bila tehnična kakovost posnetkov v začetkih televizije veliko boljša, kot pa lahko zmotno sklepamo po ohranjenem gradivu, saj je v arhivih ohranjena preslikava preslikave. Enako velja za kakovost radijskih prenosov, ki jih je preslikava glasu na nosilec poslabšala, še bolj pa ponovna uporaba in poškodbe na nosilcih. Govorimo torej lahko o preslikavah vsebin (Novak 2007). Dodatne težave pri preslikavah je predstavljalo še sevanje z ekrana.⁶

Veliko let po tem, ko je tehnologija omogočila arhiviranje avdiovizualnega gradiva, so začeli avdiovizualnim arhivistom pogosto postavljati tudi vprašanje, zakaj vse oddaje niso bile arhivirane? Adam Lee je na to vprašanje odgovoril, da takrat ljudje še niso razmišljali o tem, oziroma televizije niso dojemali kot permanentni medij: »*Kar je bilo enkrat predvajano, je bilo predvajano dokončno.*« (Lee 2018). Televizijske oddaje je primerjal z gledališkimi predstavami in željo, da bi si jih ogledali v živo. Tudi takratni gledalci so na televizijo gledali kot nekaj minljivega. Radio in televizija sta bila zanje minljiva medija, ki izginjata v etru, v nasprotju s časopisi, ki so jih lahko bralci prebrali, shranili in nato pozneje po lastni želji ponovno prebrali.

BBC je začela arhivirati televizijske oddaje po uveljavitvi dvopalčnih magnetoskopskih trakov v televizijski produkciji v poznih petdesetih letih 20. stoletja. Vendar so te trakove uporabljali predvsem kot produkcijske trakove, na katere so posneli oddajo za predvajanje. Magnetoskopskih trakov v nasprotju s filmskimi trakovi niso obravnavali kot nosilce za trajnostne zapise slike in zvoka, zato so jih po predvajanju oddaj navadno brisali in uporabili za produkcijo novih oddaj (Lee 2018). Spremembe v odnosu do arhiviranja oddaj so se pri BBC-ju zgodile šele sredi sedemdesetih let 20. stoletja, ko so v arhivih uvedli selekcijsko politiko in začeli odločati, katere trakove bodo ohranili. Spremenil se je tudi odnos gledalcev do televizijskih oddaj, ki so izgubile predznak neponovljivega predvajanja. Vendar to ni značilno samo za BBC; podobno se je dogajalo tudi drugim radiotelevizijskim postajam, ki niso zmogle arhivirati celotne produkcije (Lee 2018).⁷

6 Pomanjkanje avdiovizualnih zapisov pomeni, da lahko najstarejšo zgodovino avdiovizualnih medijev raziskujemo samo z uporabo drugih virov. Ti viri so lahko slikovni (fotografije) in pisni viri. Med pisne vire sodijo v prvi vrsti programski dokumenti o oddajah, kot sekundarni viri pa spore, ki so bili objavljeni v časopisih in revijah, kritike, poročila in drugi dokumenti o radioteleviziji, med drugim tudi zapisani spomini in ustna pričevanja.

7 Na podobne težave danes naletimo pri arhiviranju prispevkov tako imenovanih novomedijskih vsebin. Med iskanjem rešitev za trajno arhiviranje te vsebine množično izginjajo.

Danes se je odnos do arhiviranja avdiovizualnih oddaj popolnoma spremenil. Zvočni in slikovni posnetki niso več samo gradivo za ponovitev oddaj v programih ali ustvarjanje novih oddaj, ampak mu raziskovalci priznavajo celo večjo verodostojnost zgodovinskega vira kot pa pisnim dokumentom. Če smo govorili o videoposnetkih kot o optični iluziji, ki na nek način prevara gledalce, potem moramo zatrditi tudi, da je bil izum človeške pisave tudi samo način, ki je z dogovorjenimi znaki posnemal človekove misli in govor. Govor sam pa je že posnetek misli, vsi pisni zapisi pa samo več ali manj zanesljivi dokumenti o posameznem dogodku. Da dokumenti, ki so še tako vestno zapisani s črkami in drugimi dogovorjenimi znaki bralcu ne sporočajo popolnih informacij, nas v razpravi o dobesednih zapisih parlamentarnih sej kot zgodovinskem viru opozarjata Mojca Šorn in Jure Gašparič. Med živo razpravo in zapisano besedo obstajajo vendarle velike razlike, ki so pomembne za raziskovalce: »*Dobesedni prepisi parlamentarnih sej so rezultati dela človeka, zapisovalca, ki se je pri svojem delu pogosto znašel pred številnimi problemi. Kaj storiti, če ni bilo poslanca dobro slišati, kaj storiti z vzkliki, ki se pojavljajo v ozadju dvorane, kako zapisati besede, izrečene v narečju, kako zapisati napačne izraze, kako sploh zadosti hitro in natančno slediti vsemu povedanemu?*« Najlažje je to storiti z zvočnimi zapisi magnetogrami, video zapisi pa omogočajo tudi zapis neverbalne komunikacije.

5 ZAKLJUČEK

Pregled dela v avdiovizualnih arhivih in razvoja avdiovizualnih arhivov nam je pokazal, da je avdiovizualna arhivistika oziroma arhivologija pomemben del arhivistike/arhivologije in se lahko samo znotraj matične vede razvija tudi v prihodnosti. Razvoj digitalne tehnologije v prihodnosti in sami postopki nastanka dokumentov pa bodo avdiovizualne arhive približali klasičnim oziroma klasične arhive približali avdiovizualnim. Točne napovedi o razvoju v prihodnosti pa ne moremo podati. Scenarist in režiser filma *Tranzit* (r. Christian Petzold, 2018) je film po zadnjem kadru zaključil z rezom v napisni boben in pesmijo *Talking Heads*: ».. *We are on the Road to Nowhere..., There's a City in my Mind, it's very far away, but it's there and it's growing day by day...*«. Vsi smo torej v tranzitu, vemo od kod prihajamo, ne vemo pa kam gremo.

Avdiovizualni arhivi so se zaradi svojih posebnosti razvijali ločeno od klasičnih arhivov. Največje razlike so predstavljale značilnosti nosilcev slike in zvoka ter njihova uporaba in odvisnost od sprememb tehnologije. Z razvojem digitalne tehnologije in arhiviranjem digitalno nastalega gradiva, pa so se te razlike zmanjšale. Tudi primerjava med osnovnimi definicijami arhivistike in avdiovizualnimi arhivi je pokazala, da lahko avdiovizualno arhivistiko obravnavamo kot pomemben del arhivistike.

VIRI IN LITERATURA:

- Bubenik, B. (2001). Razvoj organizacijskih struktur TV arhivov. V. P. P. Klasinc (ur.), *Sodobni arhivi 2001, XXIII. Posvetovanje o strokovnih in tehničnih vprašanjih v arhivih. Referati s posvetovanja v Radencih*, 26. in 27.3.2001. Maribor: Mednarodni inštitut arhivskih znanosti in Arhivsko društvo Maribor, str. 60 – 67.
- Deleuze, G. (1991). *Studia Humanitatis: Podoba-gibanje*. Ljubljana: ŠKUC, Filozofska fakulteta.
- Gašparič, J. in Šorn M. (2016). Od žive debate do zapisane besede. Dobesedni zapisi parlamentarnih sej kot zgodovinski vir. V P. Štih (ur.), *Zgodovinski časopis*, 70, 2016, št. 3-4 (154). Ljubljana: Zveza zgodovinskih društev Slovenije, str. 438 – 454.

- Klasinc, P. P. (2011). Študij arhivistike kot znanstvene vede. V *Tehnični in vsebinski problemi sodobnega arhiviranja, Zbornik referatov dopolnilnega izobraževanja s področij arhivistike, dokumentalistike in informatike*, 10. Maribor: Pokrajinski arhiv Maribor. str. 73 – 81.
- Klasinc, P. P. (2018). Arhivska znanost – Per aspera ad astra/Prek trnja do zvezd. V P. P. Klasinc (ur.), *Arhivi v službi človeka – človek v službi arhivov, Zbornik znanstvenih prispevkov, 3-2018/1*. Maribor: Alma Mater Europea – ECM, str. 14 – 18.
- Lavrenčič, A (2005). Ukrepi za zavarovanje filmskega arhivskega gradiva in preprečevanje širjenja okužbe z očetnim sindromom. V S. Tovšak (ur.), *Tehnični in vsebinski problemi sodobnega arhiviranja, Zbornik referatov dopolnilnega izobraževanja s področij arhivistike, dokumentalistike in informatike*, 4. Maribor: Pokrajinski arhiv Maribor. str. 203 – 210.
- Novak, M. (2007). *Preslikave vsebin v arhivskih strokovnih postopkih*. Maribor: Pokrajinski arhiv Maribor.
- Petrovič, R. (2008). Filmozofija v praksi, 31.7.2008. Društvo za razvoj humanistike Zofijini ljubimci. Pridobljeno 1. junija 2019 s spletne strani https://zofijini.net/filmsko_prispevki_filmozofija/.
- »The BBC Television Archive, An interview with Adam Lee, BBC archive expert«. Pridobljeno 1. maja 2018 s spletne strani http://www.bbc.co.uk/archive/tv_archive.shtml?chapter=7.
- Zalaznik, J. (2019). *Oblo in oglato ter o tem, kako ju je posvojil kubizem*. Ljubljana: Javni sklad RS za kulturne dejavnosti.

SUMMARY

It seems, that the desire to store memories and record images appeared very early in the past of the mankind. Already in the ancient times, this desire has been expressed in the need for perfect imitation of nature. The ancient artists wanted to create images in motion, a perfect realistic world, as they were watching with their own eyes. Centuries after that man tried to capture the movement and keep it in the picture by the various art techniques and tricks, but the problems of archiving motion picture and sound weren't resolved until the time of great inventions at the end of 19th century and the inventions of the sound and video carriers in the 20th century, which enabled the recording of moving images and sounds and their reproduction. The first audio-visual archives had to deal with unstable, flammable and dangerous explosive tapes. But then, even more danger was exposed; people were convinced that all the events that were broadcast by radio and television were some sort of unrepeatable performances, which are not worth to be archived. Audio-visual archives developed in the past separately from classic archives because of their special features. The biggest differences were the characteristics of image and sound carriers, use of the records and the dependence on technology changes. Development of digital technologies and archiving of born digital records decreased the differences between audio-visual and classic archives. A comparison between the basic definitions of archivology or archival science and audio-visual archives has shown, that audio-visual archivology or archival science can be considered as an important part of archivology/archival science.

Acceptance date: 11.08.2019

Typology: 1.02 Review Article